

Norges Bank
Postboks 1179 Sentrum
0107 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato:

18/10799-5 / KJD

15.11.2018

Observasjon av Leonardo for 2018

I desember 2016 tilrådte Etikkrådet å utelukke selskapet Leonardo SpA fra Statens pensjonsfond utland på grunn av risikoen for grov korrupsjon. Selskapet hadde vært involvert i alvorlige korrupsjonssaker i fire land som skal ha funnet sted fra 2009 til 2014. Samtlige korrupsjonsanklager gikk ut på at selskapet hadde betalt bestikkelser til offentlige tjenestemenn via agenter. Rådet mente at selskapet ikke hadde godtgjort i tilstrekkelig grad at det hadde målrettede interne korrupsjonsforebyggende prosedyrer som var gjennomført effektivt i virksomheten. Det avgjørende for rådet var Leonardos agentbruk og hvordan selskapet håndterte denne risikoen.

Norges Bank besluttet 5. mai 2017 å sette Leonardo til observasjon ettersom banken mente at selskapets tiltak mot korrupsjon ga tilstrekkelig grunn til å observere utviklingen fremover i tid. Rådet har i 2018 fulgt med på hvordan selskapet arbeider med utvikling og gjennomføring av sitt program for korrupsjonsbekjempelse. Rådet har også fulgt med på om det har dukket opp påstander om nye tilfeller av korrupsjon.

Rådet har hatt møte med Leonardo i april 2018, og selskapet har i etterkant også kommet med et skriftlig svar til de gjenstående spørsmål Etikkrådet hadde etter møtet, samt ettersendt diverse dokumenter. Selskapet har også fått anledning til å gi merknader til et utkast til denne rapporten.

Dette er rådets første årlige rapport om saken til Norges Bank.

Sentrale hendelser siden tilrådingen ble avgitt i desember 2016

Korrupsjonsanklagene i India:

Kort tid etter at Etikkrådet hadde sendt tilrådingen til Norges bank, kom den høyeste apellretten i Italia (*Corte di Cassazione*) frem til at dommene mot tidligere styreleder og CEO i Leonardo og CEO i AgustaWestland fra april samme år måtte oppheves på grunn av

prosedyremessige feil, og at sakene måtte føres på nytt.¹ Tidlig i januar 2018 ble de to frikjent i italiensk høyesterett. Begrunnelsen var at bevisene i saken ikke var tilstrekkelige.²

Rettsprosessene knyttet til samme sak i India synes imidlertid å pågå fremdeles. I begynnelsen av september 2017 kom det frem at indiske påtalemyndigheter ved *Central Bureau of Investigation* (CBI) hadde tatt ut siktelse mot en rekke personer, herunder tidligere styreleder og CEO i Leonardo og CEO i AgustaWestland, og mot Leonardo (Finmeccanica) og AgustaWestland.³ Da frikjennelsen i italiensk høyesterett ble kjent i januar 2018, gjorde representanter for CBI det klart at denne dommen ikke ville ha betydning for etterforskningen i India.⁴ I forbindelse med rettsprosessen i India deltok representanter for AgustaWestland på en rettslig høring i New Delhi i slutten av mai 2018.⁵

Korrupsjonsanklagene i Panama:

I Leonardos årsrapport for 2017 blir det opplyst at en straffesak er ventet å komme opp for retten i Roma mot en tidligere salgsdirektør i selskapet.⁶

Korrupsjonsanklagene i Algerie:

I henhold til Leonardos årsrapport for 2017 ble korrupsjonssakene mot to tidligere CEO'er i AgustaWestland henlagt av retten i Busto Arsizio i desember 2017.⁷

Ny etterforskning i Indonesia knyttet til forsvarets anskaffelse av AgustaWestland-helikopter:

I mai 2017 kom det frem at den indonesiske antikorrupsjonskomisjonen (*Komisi Pemberantasan Korupsi - KPK*) hadde satt i gang etterforskning mot tre ansatte i det indonesiske luftforsvaret for mulig korrupsjon i forbindelse med anskaffelse av et AW101-helikopter i februar samme år.⁸ I juli samme år kom det frem at CEO for selskapet PT Diratama Jaya Mandiri (PT DJM) også var mistenkt i saken. Selskapet skal ha kjøpt helikopteret for 514 mrd. IDR fra AgustaWestland, og solgt det videre til det indonesiske luftforsvaret for 738 mrd. IDR, hvilket i utgangspunktet innebærer et tap for sistnevnte på 224 mrd. IDR (ca. 127 mill. NOK).⁹ I april 2018 offentliggjorde Indonesias senter for finansiell etterretning (*Pusat Pelaporan dan Analisis Transaksi Keuangan – PPATK*) at de hadde identifisert mistenkelige transaksjoner på til sammen 340 mrd. IDR (ca. 192 mill. NOK) fra

¹ Reuters, 16. desember 2016: <https://it.reuters.com/article/topNews/idITKBN1451SQ>.

² Reuters, 8. januar 2016: *Italian court clears former Leonardo bosses in India corruption case*, <https://uk.reuters.com/article/uk-leonardo-india-corruption-trial/italian-court-clears-former-leonardo-bosses-in-india-corruption-case-idUKKBN1EX16M>.

³ Times of India, 1. september 2017: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/chopper-scam-cbi-files-chargesheet-against-ex-iaf-chief-tyagi/articleshow/60325660.cms>; The Indian Express, 1. september 2017: <https://indianexpress.com/article/india/agustawestland-vvip-chopper-case-cbi-files-chargesheet-against-s-p-tyagi-others-iaf-chief-4824183/>.

⁴ Times of India, 8. januar 2018: *No impact of Italy court ruling on our probe of AgustaWestland case: CBI*, <https://timesofindia.indiatimes.com/india/no-impact-of-italy-court-ruling-on-our-probe-of-agustawestland-case-cbi/articleshow/62419652.cms>.

⁵ Leonardo, 30. juni 2018: Half-year financial report at 30 June 2018, s. 44.

⁶ Leonardo, 31. desember 2017: Annual report at 31 December 2017 – Consolidated financial statements, s. 140.

⁷ Leonardo, 31. desember 2017, s. 141.

⁸ JakartaGlobe, 27. mai 2017: *TNI and KPK Announce Three Graft Suspects in Presidential Chopper Scandal*, <http://jakartaglobe.id/news/tni-kpk-announce-three-graft-suspects-presidential-chopper-scandal/>.

⁹ Okezone News, 16. juni 2017: *KPK Tetapkan Direktur PT Diratama Jaya Mandiri Tersangka Korupsi Heli AW 101*, <https://news.okezone.com/read/2017/06/16/337/1718293/kpk-tetapkan-direktur-pt-diratama-jaya-mandiri-tersangka-korupsi-heli-aw-101>.

PT DJM til Singapore og Storbritannia som kunne knyttes til helikoptersaken.¹⁰ Etikkrådet kjenner ikke til at Leonardo så langt er omfattet av etterforskningen.

Selskapets anti-korrupsjonsarbeid siden 2016

Eierstyring og selskapsledelse (corporate governance):

Leonardo fikk en ny CEO i mai 2017. På samme styremøte hvor den nye CEO'en ble oppnevnt ble styrelederen samtidig tildelt ansvaret for å overse selskapets implementering av regler knyttet til integritet og bekjempelse av korrupsjon.¹¹

Etterlevelse (compliance):

I dialogen med Leonardo i forbindelse med arbeidet med tilrådningsen var selskapet tydelig på at den nye ledelsen la stor vekt på «tonen fra toppen» i selskapets antikorrupsjonsarbeid. Også på møtet i april 2018 ble det understreket at den øverste ledelsen hadde en helt sentral rolle i selskapets arbeid på dette området. I tillegg til at styrelederen leder *Corruption prevention coordination and consultation board* og nylig har blitt tildelt et spesielt ansvar for å overse selskapets antikorrupsjonsarbeid, understrekes det at også CEO gjentatte ganger har formidlet budskapet om betydningen av integritet og selskapets «nulltoleranse» for korrupsjon til de ansatte. Dette har skjedd i flere sentrale fora, bl.a. *Compliance Council*, som har blitt arrangert i både 2016 og 2017.¹²

Ett av de viktigste strukturelle grepene selskapet har foretatt de aller seneste årene synes å være samlingen av Leonardo fra å være et industrielt konglomerat til å bli ett selskap («*One company*») f.o.m. 1. januar 2016. Gjennom å samle alle forretningsområdene innenfor luftfart, forsvar og sikkerhet i ett selskap med syv divisjoner, og ved å implementere nye prosedyrer og retningslinjer som skal sikre en mer helhetlig og koordinert styring av selskapet, mener selskapet at det har blitt enklere for ledelsen å formidle et enhetlig og tydelig budskap til alle deler av virksomheten – også på antikorrupsjonsområdet.¹³

Det mest substansielle grepet som selskapet synes å ha foretatt på antikorrupsjonsområdet, er opprettelsen av en egen *Anti-corruption unit* i *Legal, Corporate Affairs, Compliance, Criminal Law and Anti-corruption department*. Denne enheten er bl.a. ansvarlig for å sikre at selskapet overholder den nye ISO-standarden på anti-korrupsjon – ISO 37001:2016. Leonardo ble sertifisert i henhold til denne standarden i juli 2018.¹⁴ Videre skal enheten holde løpende oversikt over relevant regelverk og bestepsaksis knyttet til anti-korrupsjon, bidra til nødvendig oppdatering av selskapets interne retningslinjer, overvåke implementeringen av Leonardos antikorrupsjonsprogram, gi støtte og assistanse til toppledelsen og alle ansatte på dette området, samt bistå *Disclosure Committee* med håndtering av varsler knyttet til mulig korrupsjon. Ifølge selskapet har den nye enheten mulighet for å rapportere direkte til styrelederen ved behov.¹⁵

¹⁰ The Jakarta Post, 19. april 2018: *Suspicious transfers to Singapore, UK linked to helicopter deal*, <http://www.thejakartapost.com/news/2018/04/19/suspicious-transfers-to-singapore-uk-linked-to-helicopter-deal.html>.

¹¹ Financial Times, 19. mars 2017: <https://www.ft.com/content/86d1a562-0ca0-11e7-b030-768954394623>; Leonardo, 16. mai 2017: *Leonardo: The Board of Directors appoints Alessandro Profumo Chief Executive Officer*, <http://www.leonardocompany.com/en/-/cdo-bod-profumo-ad-ceo>.

¹² Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

¹³ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

¹⁴ Leonardo, 24. juli 2018: *Leonardo is the 1st company among the top ten global players in the AD&S sector to obtain ISO 37001:2016 "Anti bribery management systems" certification*, <http://www.leonardocompany.com/en/-/leonardo-anti-bribery-anticorruzione-iso-37001>.

¹⁵ Brev fra Leonardo av 22. juni 2018; E-post fra Leonardo 31. oktober 2018.

I tilrådingen ble det påpekt at Leonardo ikke hadde dokumentert at selskapet hadde rutiner på plass for kartlegging og vurdering av korrupsjonsrisiko slik dette er forutsatt etter internasjonale standarder og best praksis. Selskapet opplyser nå at de siden høsten 2016 har gjennomført en årlig ERM (*Enterprise Risk Management*) prosess – ledet av risikostyringsavdelingen (*Risk Management department*) – som skal støtte alle deler av virksomheten med å identifisere, vurdere og håndtere alle typer risiko (strategisk, finansiell, operasjonell eller etterlevelse). Korrupsjonsrisiko er en integrert del av denne prosessen, hvilket er et bevisst valg fra selskapets side da man ønsker å se all risiko i sammenheng.¹⁶ De viktigste bidragsyterne i ERM-prosessen når det gjelder korrupsjonsrisiko, er *Business Compliance unit*, *Criminal Law, Ethics and Integrity unit* og *Anti-corruption unit* – alle tre i *Legal, Corporate Affairs, Compliance, Criminal Law and Anti-corruption department* – samt selskapets internrevisjon (*Group Internal Audit*). I tillegg til disse sentrale enhetene, bistår også de forskjellige avdelingene og divisjonene med å identifisere relevante risikoer og tiltak i denne prosessen. Blant de ovennevnte har internrevisjonen en spesiell rolle når det gjelder å overvåke at fastsatte tiltak har blitt implementert innen fastsatte tidsfrister. Leonardo opplyser videre at risikostyringsavdelingen også har fått en viktig støttefunksjon overfor *Anti-corruption unit* i forbindelse med denne enhetens arbeid for å identifisere, vurdere og følge opp korrupsjonsrisiko i henhold til ISO 37001.¹⁷ Etikkrådet har også etterspurt nærmere informasjon om de viktigste funnene fra en tidligere korrupsjonsrisikovurdering gjennomført av selskapet, samt tilhørende tiltak, men dette har ikke blitt etterkommet av selskapet.

I tilrådingen påpekte Etikkrådet at Leonardos agentbruk sannsynligvis utgjorde den aller største korrupsjonsrisikoen i selskapets virksomhet. I den forbindelse gjorde rådet det klart at det var vanskelig å legge vekt på selskapets varslede nedskalering av agentbruken så lenge det ikke forelå noen konkrete planer for når og hvordan nedskaleringen skulle gjøres, og hva det endelige målet skulle være. I følge Leonardo er det fremdeles et uttalt mål å redusere antall rådgivere/agenter, og de oppgir nå at de har redusert antallet med ca. 30%, dvs. fra 280 til 195, fra midten av 2016 til slutten av 2017.¹⁸

To sentrale virkemidler for å redusere agentbruken ytterligere er henholdsvis økonomiske incentivordninger og «insourcing». Når det gjelder incentiver, opplyser Leonardo at de gjennomførte et pilotprogram i 2017 rettet mot salgsansvarlige i selskapet knyttet til spesielt utsatte anbudsprosesser. Ett av målene med programmet var å redusere bruken av kommersielle rådgivere og salgsgenter i forbindelse med disse prosessene. Dette gjorde man blant annet ved å knytte størrelsen på bonusen til hvor mye budsjettmidler man brukte på slike rådgivere/agenter. Jo mindre utgifter brukt på rådgivere/agenter, desto høyere bonus. Basert på piloten er man nå i gang med å utarbeide et nytt incentivsystem som også blant annet vil tilstrebe minimalisering i bruken av rådgivere/agenter. Hovedfokuset er foreløpig på helikopter- og luftfartsdivisjonene. Det nye systemet skal etter planen være ferdigstilt i løpet av andre halvår 2018.¹⁹

I tillegg til de økonomiske incentivene for å redusere bruken av rådgivere/agenter, legger man også opp til å redusere bruken ved at man gradvis erstatter disse med selskapets egne landrepresentanter.²⁰ Selskapet opplyser om at de i perioden 2018-2022 har planer om å opprette landkontorer i til sammen 24 land over hele kloden. 18 av landkontorene skal opprettes i perioden 2018-2019, mens de resterende 6 skal opprettes i perioden 2020 til 2022. Kontroll med etterlevelse ved landkontorene vil gjennomføres fra hovedkontorene, enten av de etterlevelsansvarlige i divisjonene eller av ansatte i etterlevelsavdelingen. Ifølge Leonardo vil landrepresentantene få spesifikk opplæring i antikorrupsjon. Etter planen vil

¹⁶ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

¹⁷ Brev fra Leonardo av 22. juni 2018.

¹⁸ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

¹⁹ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

²⁰ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

man også gjennomføre «skreddersydd» opplæring ved landkontorene til de internasjonale datterselskapene. Landrepresentantene vil også være ansvarlige for å gi lokalt ansatte den nødvendige opplæringen på dette området.²¹

I tilrådingen ble det stilt spørsmål ved om Leonardo hadde gjennomført tilstrekkelige bakgrunnsundersøkelser (due diligence) ved inngåelse av avtaler med agenter. Selskapet opplyser nå at de har 35 ansatte i *Business Compliance unit* i *Legal, Corporate Affairs, Compliance, Criminal Law and Anti-corruption department* som jobber fulltid med denne type kontroll. I disse bakgrunnsundersøkelsene skal man blant annet sjekke hvem som er reell rettighetshaver (*beneficial owner*) av agentenes selskap, om selskapene er hjemmehørende i et skatteparadis, om de er et «postbokselskap», om selskapene står på en svarteliste, om de er gjenstand for negativ omtale i media, om betalingen skal gjøres i andre jurisdiksjoner, m.m.²²

Leonardo har også gitt Etikkrådet en kopi av interne retningslinjer, gjeldende fra januar 2016, som fastsetter nærmere krav til selskapets bakgrunnsundersøkelser av salgskonsulenter og agenter. Så langt rådet kan se, synes disse kravene i stor grad å være i samsvar med de krav som følger av internasjonal bestep praksis for slike undersøkelser. Ifølge selskapet skal 34 av 160 forespørsler om godkjenning av avtaler ha blitt avvist i løpet av 2017. Av de 34 som ble avvist, skal 3 ha blitt avvist på grunn av risikoen for mulig korrupsjon/bestikkelser.²³ Både på møtet i april og i etterkant har Etikkrådet fått bekreftet at Leonardo umiddelbart avsluttet kontraktene med to agenter i to forskjellige asiatiske land da det ble kjent at disse kunne være involvert i korrupsjonssaker knyttet til salg av selskapets materiell. Rådet vet imidlertid ikke hva slags bakgrunnsundersøkelser som ble gjennomført *før* man inngikk kontrakter med disse to. Leonardo har også bekreftet hvem som er reell rettighetshaver i et selskap som er ansvarlig for å selge AW-helikoptre i Russland og Samveldet av uavhengige stater, men har ikke gitt nærmere informasjon om hva slags andre bakgrunnsundersøkelser man eventuelt har gjort av vedkommende i henhold til ovennevnte retningslinjer. For å få en bedre innsikt i hvordan Leonardo gjennomfører sine bakgrunnsundersøkelser har Etikkrådet også spurt om å få et par anonymiserte eksempler på bakgrunnsrapporter hvor korrupsjonsrisiko har blitt vurdert, men dette har blitt avvist av selskapet.

I tilrådingen etterlyste Etikkrådet en helhetlig plan for Leonardos arbeid med opplæring av de ansatte i antikorrupsjon, herunder hvem som skulle læres opp i hva, av hvem og hvor ofte. Herunder ble det også påpekt at det fremstod som uklart hva slags rolle *Compliance*-avdelingen hadde i dette arbeidet, at opplæringen syntes å mangle dilemmatrening basert på konkrete eksempler, og at det ikke var lagt opp til opplæring av tredjeparter.

Ifølge Leonardo er det fremdeles slik at det overordnede ansvaret for opplæring i er forankret i HR-avdelingen (*People, Organization and Transformation department*). Samtidig blir det påpekt at den øverste ledelsen og etterlevelsesansvarlige i divisjonene er sentrale i opplæringen av ansatte når det gjelder etterlevelse av regelverk og korrupsjonsrisiko. Videre bistår også ansatte fra *Legal, Corporate Affairs, Compliance, Criminal Law and Anti-corruption department* i dette arbeidet.²⁴

Leonardo opplyser videre at de er i gang med å utarbeide et helt nytt program for opplæring i antikorrupsjon for samtlige ansatte både i morselskapet og datterselskapene, samt for selskapets agenter. Programmet skal etter planen være ferdig i juni 2019. I følge selskapet er programmet basert på risikovurderinger, hvilket innebærer at man forsøker å «skreddersy»

²¹ Brev fra Leonardo av 22. juni 2018.

²² Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

²³ Brev fra Leonardo av 22. juni 2018.

²⁴ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018; brev fra Leonardo av 22. juni 2018.

forskjellige moduler i henhold til de viktigste behovene i de forskjellige målgruppene. Det legges også opp til at programmet skal inneholde dilemmatrening/case-studier.²⁵

I tilrådingen påpekte Etikkrådet at det var noe påfallende at ansatte inntil da overhodet ikke hadde varslet om korrupsjonstilfeller, ikke minst med tanke på det store antall ansatte og risikoprofilen som selskapet har. Selskapet opplyser nå at de frem til desember 2017 hadde mottatt totalt 75 varsler siden tjenesten ble introdusert i mars 2015. Det er imidlertid kun ett av disse varslene som har dreid seg om korrupsjon, nærmere bestemt en ansatt som hadde blitt forsøkt bestukket av en leverandør. Ifølge Leonardo er den aktuelle leverandøren blitt svartelistet og alle kontrakter med dette selskapet har blitt avsluttet.²⁶

Det fremgår ikke helt klart av selskapets retningslinjer for varsling at ansatte også skal rapportere alle *anmodninger* om å motta bestikkløser (*solicitation of bribes*) fra potensielle kunder/mellommenn, i tillegg til bestikkløser/forsøk på bestikkløser fra/mot selskapets ansatte. I følge Leonardo er selskapet imidlertid i prosess med å lansere en ny kampanje for å øke de ansattes bevissthet omkring varslingsordningen.²⁷

Rådets vurdering

På grunnlag av den informasjonen som Etikkrådet har fått av Leonardo i 2018, mener rådet at selskapet har godtgjort at det på flere sentrale områder har forbedret sitt apparat for å forebygge, avdekke og håndtere korrupsjon siden observasjonen ble igangsatt.

Det mest substansielle grepet synes å være opprettelsen av en antikorrupsjonsenhet som har fått et spesielt ansvar for å vedlikeholde selskapets antikorrupsjonsprogram, overvåke implementeringen av dette programmet i virksomheten, og bistå resten av organisasjonen i dette arbeidet. Selv om det foreløpig gjenstår å se hvor sentral denne enheten blir i Leonardos antikorrupsjonsarbeid, synes det klart for rådet at selskapet gjennom opprettelsen av en egen funksjon for dette arbeidet i utgangspunktet har oppfylt et sentralt krav i internasjonale standarder for bestep praksis i etterlevelse.

Rådet har også merket seg at Leonardo har fått på plass en årlig ERM-prosess, hvor korrupsjonsrisiko utgjør en integrert del, i tillegg til at den nye antikorrupsjonsenheten har fått et spesielt ansvar for å vurdere om kravene i ISO 37001 knyttet til identifisering, vurdering og oppfølging av korrupsjonsrisiko er oppfylt. Det er imidlertid fremdeles ikke helt klart for rådet hva slags plass korrupsjonsrisiko har i selskapets overordnede risikoarbeid, hvordan slike risikovurderinger gjennomføres i selskapet, eller hvordan arbeidsdelingen mellom risikostyringsavdelingen og den nye antikorrupsjonsenheten vil fungere på dette området. Med tanke på at Leonardo opererer både i en sektor og i mange land hvor korrupsjonsrisikoen er høy, anser rådet kartlegging av korrupsjonsrisiko og klare ansvarsforhold i dette arbeidet som svært viktig.

Når det gjelder selskapets agentbruk, som kanskje fremdeles utgjør den største korrupsjonsrisikoen i selskapets virksomhet, har rådet merket seg at Leonardo har gjennomført flere tiltak for å redusere antall agenter de siste par årene. Selv om selskapet fremdeles benytter seg av agenter i relativt stor utstrekning, mener rådet at en reduksjon på 30% i løpet av halvannet år, kombinert med incentivprogrammer og etablering av mange nye landkontorer, må tas som et tydelig signal på at selskapet ønsker å redusere denne risikoen. Basert på den tilgjengelige informasjonen legger rådet også til grunn at Leonardo bruker betydelige ressurser på å gjennomføre bakgrunnsundersøkelser av agenter og andre tredjeparter, og til å monitorere disse fortløpende. Etter rådets oppfatning synes det også som

²⁵ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018; E-post fra Leonardo 31. oktober 2018.

²⁶ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018.

²⁷ Møte med Leonardo 16.-17. april 2018; E-post fra Leonardo 31. oktober 2018.

om selskapet i stor grad har utarbeidet hensiktsmessige retningslinjer for slike undersøkelser. Ettersom Etikkrådet ikke har fått innsyn i noen av disse undersøkelsene, er det imidlertid ikke mulig å foreta en nærmere vurdering av kvaliteten på disse.

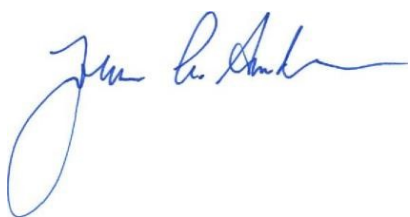
Ifølge Leonardo har selskapet hittil kun mottatt ett varsel om korrupsjon siden selskapets varslingsjeneste ble introdusert i mars 2015. Rådet mener fremdeles at dette er noe påfallende i lys av det store antall ansatte og selskapets risikoprofil. Ikke minst finner rådet grunn til å stille spørsmål ved at det ikke er rapportert om ett eneste tilfelle av krav om bestikkelser rettet mot selskapets ansatte samtidig som selskapet opererer i en rekke land som kommer svært dårlig ut på internasjonale korrupsjonsindekser. Isolert sett tyder dette på at selskapets antikorrupsjonsarbeid ennå ikke er kommunisert godt nok nedover i organisasjonen. Samtidig noterer rådet seg at Leonardo er i prosess med å lansere en ny kampanje for å øke de ansattes bevissthet omkring selskapets varslingsordning.

Rådet har ennå ikke mottatt tilstrekkelig dokumentasjon på Leonardos opplæring i antikorrupsjon til å kunne foreta en nærmere vurdering av om denne tilfredsstillende grunnleggende krav og inneholder de elementene som er naturlig å forvente i henhold til bestep praksis. Samtidig har rådet merket seg at selskapet er i prosess med å utarbeide et helt nytt program for opplæring i antikorrupsjon for samtlige ansatte som etter planen skal være ferdig i løpet av juni 2019.

Når rådet ser alle disse elementene i sammenheng, er vurderingen at risikoen for at Leonardo på nytt kan bli involvert i grov korrupsjon er lavere nå enn da tilrådningsen opprinnelig ble utarbeidet. Samtidig mener rådet at det foreløpig har gått for kort tid til å vurdere hvorvidt de iverksatte tiltakene er tilstrekkelig effektive. Observasjonen bør derfor videreføres inntil videre.

Etikkrådet vil fortsette observasjonen av Leonardos antikorrupsjonsarbeid gjennom dialog med selskapet. Etikkrådet vil også følge med på om det gjennom andre kilder skulle fremkomme ny informasjon om saken i Indonesia eller om andre grove tilfeller av korrupsjon i selskapet og hvordan selskapet responderer på disse.

Med vennlig hilsen,

Johan H. Andresen
Rådsleder